

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/2164,Wystawa-Mlodziez-z-partia-sie-rozliczy-Niezalezne-Zrzeszenie-Studentow-1980-1989-.html>
30.03.2026, 03:54

Wystawa „Młodzież z partią... się rozliczy! Niezależne Zrzeszenie Studentów 1980-1989” - Gdańsk, 2-7 maja 2008 r.

03.05.2008

W ramach gdańskich obchodów 20. rocznicy strajków w maju 1988 r. (Maj Niezależnych), przygotowanych przez Europejskie Centrum Solidarności we współpracy z Miastem Gdańsk, Uniwersytetem Gdańskim, Politechniką Gdańską i NSZZ „Solidarność”, w dniach 2-7 maja na Długim Targu w Gdańsku prezentowana jest wystawa plenerowa IPN „Młodzież z partią... się rozliczy! Niezależne Zrzeszenie Studentów 1980-1989”. Europejskie Centrum Solidarności uzupełniło ją o plansze związane z historią trójmiejskiego NZS. Uroczyste otwarcie wystawy odbyło się 4 maja 2008 r.

Autorami ekspozycji są pracownicy Oddziałowego Biura Edukacji Publicznej IPN w Łodzi: Grzegorz Nawrot, dr Tomasz Toborek, Paweł Spodenkiewicz oraz dr Sławomir Nowinowski. Ponadto pomocą merytoryczną służyli: Agata Augustyn, Jerzy Autuchiewicz, Grzegorz Czapski, Henryk Głębocki, Dorota Gołaszewska-Chilczuk, Marek Jończyk, Tomasz Kurpierz, Waldemar Ptak, Justyna Skowronek, Robert Spalek, Wojciech Trębacz, Grzegorz Waligóra i Przemysław Zwiernik. Projekt plastyczny opracował Marek Jagodziński. Wykorzystane archiwalia i fotografie pochodzą ze zbiorów Leszka Biernackiego, Wojciecha Bogaczyka, Pawła Ciepeli, Magdaleny Czachor, Elżbiety Czumy, Zenona Fajgera, Janusza Kędrackiego, Janusza Kozy, Marka Hryniewickiego, Magdaleny i Arkadiusza Rybickich, Michała Sieradzana, Krzysztofa Zajączkowskiego oraz Archiwum Dokumentacji Mechanicznej, Fundacji Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego w Krakowie, Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w: Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie, Warszawie, Wrocławiu, Delegatur Instytutu Pamięci Narodowej w Kielcach i Bydgoszczy, Klubu NZS Politechniki Warszawskiej, Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi, Niezależnej Agencji Fotograficznej Dementi, Ośrodka „Karta”, Stowarzyszenia Pokolenie, Stowarzyszenia Klub NZS '80 w Poznaniu.

Pierwsza prezentacja wystawy odbyła się 10 marca br. na placu przed Gmachem Głównym Politechniki Warszawskiej.

Niezależne Zrzeszenie Studentów odegrało w latach 80. ubiegłego stulecia ważną rolę w walce o demokratyzację kraju. Walka ta odbywała się na kilku płaszczyznach. Już samo istnienie dużej niezależnej organizacji studenckiej było wyłomem w systemie komunistycznym. Ponadto walczyła ona o autonomię wyższych uczelni, usunięcie z programów przedmiotów ideologicznych oraz o przywrócenie do pracy nauczycieli akademickich zwolnionych z pracy z powodów politycznych.

Pierwsze impulsy

Wybuch protestów robotniczych w sierpniu 1980 r. zaktywizował środowiska akademickie w Polsce. 1 września, podczas zebrania pracowników Uniwersytetu Gdańskiego, student Paweł

Huelle odczytał apel, powołujący do życia Niezależne Zrzeszenie Studentów Polskich Uniwersytetu Gdańskiego. Tekst powstał cztery dni wcześniej pod murami Stoczni Gdańskiej. Zredagowała go grupa studentów uczestniczących w strajku. Żądali oni m.in. prawa do utworzenia niezależnej organizacji studenckiej, zaprzestania represjonowania wyznawców odmiennych od oficjalnych poglądów politycznych i zaniechania ideologizacji nauk humanistycznych. Nazajutrz powołano Tymczasowy Komitet Założycielski NZSP UG. We wrześniu i październiku 1980 r. w większości polskich uczelni powstały załączki niezależnych organizacji studenckich.

Walka o rejestrację Zrzeszenia

22 września 1980 r. z inicjatywy działaczy krakowskiego i poznańskiego SKS oraz Akademickiego Ruchu Odnowy i Akademickiego Biura Interwencji w Domu Studenckim „Mikrus” Politechniki Warszawskiej odbyło się zebranie przedstawicieli Tymczasowych Komitetów Założycielskich Niezależnego Zrzeszenia Studentów. Ustalili oni, że nowa organizacja studencka będzie miała charakter ogólnopolski, a poszczególne ośrodki przyjmą wspólny statut. 18-19 października na Politechnice Warszawskiej delegaci 59 uczelni z całego kraju powołali do życia NZS. Następnego dnia pełnomocnicy Ogólnopolskiego Komitetu Założycielskiego NZS złożyli wniosek o rejestrację organizacji w Sądzie Wojewódzkim w Warszawie. Brak reakcji sądu i problemy z rejestracją NSZZ „Solidarność” doprowadziły 13 listopada do strajku 4.500 studentów Politechniki Poznańskiej. W tym dniu sąd nagle odrzucił wniosek OKZ stwierdzając, że decyzja w sprawie rejestracji należy do Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Negocjacje podjęte z ministerstwem napotykały na ciągle trudności. Zniecierpliwieni studenci 27 listopada podjęli okupację siedziby władz Uniwersytetu Warszawskiego. Dzięki mediacji rektora prof. Henryka Samsonowicza między studentami a ministrem Januszem Górkim strajk został jednak zawieszony, a rozmowy wznowiono.

Strajk łódzki

Jesienią 1980 r. blisko 20 proc. łódzkich studentów zostało członkami organizującego się NZS, w uczelniach artystycznych stanowili oni zdecydowaną większość. Z ich inicjatywy w grudniu tego roku w Państwowej Wyższej Szkole Filmowej Telewizyjnej i Teatralnej doszło do akcji protestacyjnej, która doprowadziła do wyboru nowego rektora i wprowadzenia reprezentacji studenckiej do senatu uczelni. Od listopada 1980 r. studenci Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego domagali się zmian w programie nauczania, m.in. w bloku przedmiotów społeczno-politycznych. Wobec milczenia władz UŁ 6 stycznia 1981 r. powołano Studencki Komitet Jedności i podjęto akcję „Solidarne Czekanie”. Polegała ona na całodobowym okupowaniu budynków przy normalnie odbywających się zajęciach. 11 stycznia rektor UŁ prof. Romuald Skowroński zaakceptował część postulatów, realizacja pozostałych wykroczała jednak poza jego kompetencje.

15 stycznia 1981 r. delegacja łódzkich studentów przedstawiła swoje postulaty ministrowi nauki, szkolnictwa wyższego i techniki – Januszowi Górskiemu. Domagano się m.in. rejestracji NZS, zwiększenia autonomii uczelni, a także usunięcia z programu studiów przedmiotów indoktrynujących. Wśród postulatów znalazły się również żądania ukarania winnych masakry robotników na Wybrzeżu w 1970 r., uwolnienia więźniów politycznych, zniesienia cenzury. 21 stycznia w budynku Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego rozpoczęły się rozmowy z delegacją rządową. Nie przyniosły one jednak porozumienia. Wieczorem 21 stycznia 1981 r. studenci większości łódzkich uczelni podjęli strajk okupacyjny. Wzięło w nim udział ponad 8.000 osób.

Przyjeżdżając do Łodzi 29 stycznia 1981 r. minister Janusz Górski sądził, że jako były rektor

Uniwersytetu Łódzkiego szybko opanuje sytuację. Nie docenił determinacji studentów. Strajk trwał 21 dni. Zakończyło go podpisanie 18 lutego tzw. porozumienia łódzkiego, uwzględniającego większość studenckich postulatów. Dzień wcześniej został zarejestrowany NZS.

Wyższa Szkoła Inżynierska w Radomiu

Kolejna płaszczyzna konfrontacji powstała po wstrzymaniu przez rząd prac legislacyjnych nad nową ustawą o szkolnictwie wyższym. Akcja mająca na celu wymuszenie ich finalizacji zbiegła się z protestem studentów Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Radomiu. Od wiosny 1981 r. toczył się tam konflikt pomiędzy władzami rektorskimi a Komisją Zakładową NSZZ „Solidarność”, wywołany polityką finansową i kadrową uczelni. Przybrał on jeszcze na sile po wprowadzeniu sprzecznej z Porozumieniem Łódzkim i zobowiązaniami poczynionymi wobec Ogólnopolskiego Komitetu Pracowników Nauki ordynacji wyborczej, faworyzującej dotychczasowego rektora prof. Michała Hebde. W proteście przeciwko takim praktykom 22 października przeprowadzono dwugodzinny strajk ostrzegawczy. Gdy okazało się, że nie przyniósł on pożądanego rezultatu, rozpoczęto cztery dni później strajk okupacyjny.

W listopadzie 1981 r. konflikt na tle obsady stanowiska rektora w radomskiej Wyższej Szkole Inżynierskiej i autonomii wyższych uczelni zaognił się. Wiele uczelni w kraju przystąpiło do strajków ostrzegawczych. Prezydium Krajowej Komisji Koordynacyjnej NZS w liście do ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki poparło postulaty strajkujących. Podobne stanowisko zajęła Komisja Krajowa NSZZ „Solidarność”. Tym razem jednak władze, dążące do eskalacji konfliktu, postanowiły nie ugiąć się pod presją środowiska akademickiego. Akcję strajkową wykorzystano jako jeden z pretekstów do podjęcia radykalnych kroków zmierzających do wprowadzenia stanu wojennego.

NZS w stanie wojennym

Przeciwko wprowadzeniu stanu wojennego najenergiczniej protestowali studenci we Wrocławiu, Toruniu, Łodzi i Lublinie. W Toruniu bastionem oporu były akademiki, gdzie studenci nie dopuścili do internowania kolegi, w Łodzi – Wydział Prawa Uniwersytetu Łódzkiego. W Lublinie strajkowano w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej, studenci Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego uznali, że muszą chronić swą uczelnię. Działacze śląskiego NZS protestowali wspólnie ze związkowcami „Solidarności” w Hucie Katowice, a ich koledzy z Trójmiasta – w Stoczni Gdańskiej. W wielu uczelniach kraju nie doszło jednak w grudniu 1981 r. do wybuchu protestów. Lokalne struktury NZS okazały się zbyt słabe lub nieprzygotowane do nowej fazy konfrontacji z władzami.

W nocy z 12 na 13 grudnia 1981 r. i dniach następnych Służba Bezpieczeństwa internowała kilkuset studentów, zgodnie z uprzednio przygotowaną listą, której pierwsza wersja była gotowa już w styczniu. Niektórych internowano dwukrotnie. Wielu członków NZS powołano do wojska, gdzie poddano ich represyjnej „resocjalizacji”.

Dekret o wprowadzeniu stanu wojennego 13 grudnia 1981 r. zawieszał działalność Niezależnego Zrzeszenia Studentów. 5 stycznia 1982 r. minister nauki, szkolnictwa wyższego i techniki rozwiązał je pod zarzutem prowadzenia działalności niezgodnej ze statutem. Równolegle władze komunistyczne prowadziły oszczerczą kampanię propagandową w prasie, radiu i telewizji oskarżając NZS o „warcholstwo i działalność antypaństwową”. W wielu uczelniach powstały jednak konspiracyjne struktury oporu, np. Akademicki Ruch Oporu (Wrocław), Akademicka Grupa Oporu (Gliwice), Studencki Komitet Obrony Demokracji czy Krakowski Komitet Wykonawczy NZS (Kraków). Studenci uczestniczyli masowo w demonstracjach organizowanych przez NSZZ „Solidarność”. Obchodzili również rocznice wydarzeń ważnych dla ruchu studenckiego.

Kontynuowali także intensywną działalność wydawniczą (w okresie od 13 grudnia 1981 r. do końca 1985 r. na uczelniach ukazywało się co najmniej 55 pism bezdebitowych). Po porwaniu ks. Jerzego Popiełuszki samorządy studenckie, w których dominowali działacze NZS, zorganizowały wiece protestacyjne.

Samorządy studenckie terenem walki politycznej

Postulowane przez NSZZ Solidarność i NZS przyznanie autonomii uczelniom zostało częściowo zrealizowane przez ustawę z 4 maja 1982 r. Po jej uchwaleniu działacze NZS zyskali m.in. możliwość nieformalnego działania w ramach legalnie istniejącego samorządu studenckiego. Na tym właśnie forum ścierały się wpływy SZSP i "niezrzeszonych", którymi zwykle byli członkowie NZS. Podejmowali oni również próby zdobycia wpływów w kołach naukowych. W 1984 r. władze przystąpiły do opracowywania nowej ustawy o szkolnictwie wyższym, likwidującej dopiero co wywalczona autonomię. Wywołało to falę protestów na uczelniach, m.in. organizowano referenda i zbierano podpisy pod listami protestacyjnymi. Władze nie zważały na to - nowa ustawa została wprowadzona w życie 25 lipca 1985 r.

Maj Niezależnych

Maj 1988 roku był czasem braku perspektyw. Już siódmy rok trwała polska beznadzieja. Anachroniczna gospodarka, kartki i puste półki. Brutalnie traktujący niepokornych reżim przebranych w garnitury generałów. Wszechobecna cenzura i reglamentowane przez SB paszporty. Dwa najeżone głowicami atomowymi bloki - Wschód i Zachód. A wewnątrz naszego bloku tzw. pierestrojka, której główny architekt jeszcze w 1988 roku posyłał oddziały specnazu przeciw bezbronnej ludności. Masowa emigracja ludzi najbardziej aktywnych, częsta także emigracja wewnętrzna. Jako o wielkim polskim dramacie mówił o niej Jan Paweł II w czerwcu 1987 roku. Mówił też o wymiarze duchowym Westerplatte jako „słusznej sprawie, o którą nie można nie walczyć. Jakimś obowiązku, powinności, od której się nie można uchylić”. I z wielką mocą mówił o solidarności. „To słowo zostało wypowiedziane tutaj, w nowy sposób i w nowym kontekście. I świat nie może o tym zapomnieć. To słowo jest waszą chlubą, ludzie polskiego morza, ludzie Gdańska i Gdyni, Trójmiasta”. I zadawał dramatyczne pytanie: „(...) dlaczego zwątpiliście, małej wiary?”

Wśród tych nielicznych, którzy uwierzyli nadziei wbrew nadziei byli gdańscy stoczniovcy i studenci, kolejny raz dając przykład niezależności i mocy polskiego ducha. Im też Europejskie Centrum Solidarności dedykuje rocznicowe obchody. Nikt wtedy się nie spodziewał, że ich wystąpienie, które - to też tradycja - było odruchem solidarności i wzmocniło reakcje w całym kraju, odbierze resztkę nadziei namiestnikom PRL, że zmusi ich do porzucenia polityki realizowanej za pomocą granatów z gazem i milicyjnej pałki.

Tą wielką siłą, która wzmacniała ducha, pomagała przetrwać ciemne chwile, była - to kolejna wielka polska tradycja - niezależna kultura. Dlatego wśród rocznicowych wydarzeń szczególne miejsce przyznaliśmy koncertowi „Maj Niezależnych” - przypominając w ten sposób, że wolnego ducha nie zdoła skrępować żaden reżim (nie tylko w Polsce - stąd i piosenki Wysockiego i występ GreenJolly z kijowskiego Majdanu).

Nie chodzi jednak jedynie o celebrację chlubnej przeszłości, gdy niekoniunkturalizm i wierność wartościom otwierały nowe horyzonty.

Przywołanie papieskiego nauczania oznacza zarazem przypomnienie, że „solidarność” jest nadal wielkim zadaniem, zadaniem które wciąż stoi przed nami.

Maciej Zięba OP

Maj 1988

Strajk majowy w Stoczni Gdańskiej

1 maja, po niedzielnej mszy w kościele św. Brygidy, Lech Wałęsa wystąpił publicznie z prośbą o solidarność Stoczni Gdańskiej ze strajkującymi w Nowej Hucie i Stalowej Woli. Część ludzi odczytała to jako wezwanie do strajku. 2 maja 1988 roku o godz. 9.30 na wydziale K-1 zawiązała się grupa organizująca strajk okupacyjny, której przewodniczył Jan Stanecki. Grupa strajkujących w stoczni liczyła ok. 800-1000 stoczniowców. Następnego dnia przewodniczący Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” Stoczni Gdańskiej (1980-1981) Alojzy Szablewski, został wybrany przewodniczącym Komitetu Strajkowego, a strajkujący ogłosili postulaty. Domagano się podwyższenia zarobków, przywrócenia „Solidarności”, zwolnienia więźniów politycznych, przyjęcia do pracy osób zwolnionych z powodów politycznych oraz nierepresjonowania strajkujących i osób wspomagających strajk. Dyrekcja uznała strajk za nielegalny; ZOMO zablokowało dojście do stoczni, odcięta została łączność telefoniczna. Mimo to strajk rozszerzył się; strajkujących poparli studenci Uniwersytetu Gdańskiego. 4 maja do Stoczni Gdańskiej przybyła delegacja z Tadeuszem Mazowieckim i Andrzejem Wielowieyskim, działająca z upoważnienia Episkopatu. W stoczni pojawił się Lech Wałęsa oraz ksiądz Henryk Jankowski. Tego dnia o 16.30 ZOMO wzmocniło blokady, strasząc pozorowanymi atakami. 5 maja 1988 r. dyrektor Tołwiński wydał oświadczenie o zawieszeniu pracy w stoczni oraz udzieleniu płatnych urlopów osobom, które nie przystąpiły do strajku. Zbigniew Romaszewski i Lech Wałęsa z kolei zagwarantowali uczestnikom protestu wypłatę poborów przez 6 miesięcy. W efekcie blokady ZOMO zacieśniły się jeszcze bardziej, aby uniemożliwić stoczniowcom powrót do stoczni i przyłączanie się do strajku. 6 maja 1988 r. na porannej konferencji prasowej Komitet Strajkowy ujawnił swój skład, a następnego dnia o godz. 15.00 rozpoczęły się rozmowy z dyrekcją stoczni. Stronę solidarnościową reprezentowali: Jan Górczak, Bronisław Baranowski, Alojzy Szablewski oraz doradcy: Władysław Siła-Nowicki, Tadeusz Mazowiecki, Lech i Jarosław Kaczyńscy. W tym czasie w kościołach tysiące osób podpisywało petycję do władz, domagającą się pokojowego rozwiązania sporu, w kilku kościołach emitowano film „Robotnicy 80”. Specyficzne były wzajemne relacje strajkujących z blokującymi stocznę jednostkami ZOMO. Pomimo bestialskiego bicia przez ZOMO robotników i kilkunastoletnich kurierów, usiłujących przedostać się do stoczni oraz zdewastowania krzyża kwietnego pod bramą nr 2, strajkujący rozegrali z „zomowcami” dwa mecze siatkówki - odbyły się one 7 i 8 maja. 10 maja 1988 r. około godziny 13.00 delegacja Komitetu Strajkowego wraz z doradcami udała się na spotkanie z biskupem Tadeuszem Gocłowskim. Po powrocie odśpiewano litanię, po czym Komitet Strajkowy ogłosił decyzję o zakończeniu strajku bez zawierania jakichkolwiek porozumień. Dramatyczną sytuację próbowali łagodzić przemówieniami Alojzy Szablewski i Lech Wałęsa. Około godz. 20.00 przed bramą nr 2 sformował się 900-osobowy pochód z Komitetem Strajkowym, doradcami i Lechem Wałęsą na czele. Pochód przemaszerował do kościoła św. Brygidy, gdzie został powitany przez biskupa Gocłowskiego, który celebrował Mszę Świętą dla uczestników strajku.

Solidarnościowy strajk studentów

3 maja 1988 roku z inicjatywy NZS UG na Wydziale Humanistycznym UG ogłoszono strajk solidarnościowy ze Stoczną Gdańską. Oprócz poparcia dla postulatu stoczniowców, dotyczącego legalizacji „Solidarności”, studenci domagali się przywrócenia samorządności studenckiej, zlikwidowanej w 1985 roku. Studencki Komitet Strajkowy na Uniwersytecie Gdańskim wyłoniono podczas spotkania na Wydziale Humanistycznym, w którym uczestniczyło kilkudziesięciu studentów i kilku pracowników nauki. Przewodniczącym został student IV roku prawa Paweł

Adamowicz, w skład komitetu weszli: Anna Galus, Przemysław Gosiewski, Mariusz Popielarz i Andrzej Sosnowski. Strajk miał charakter okupacyjny i odbywał się na terenie wydziału przy ulicy Wita Stwosza. Część studentów uczestniczyła w strajku biernie, bojkotując zajęcia – ogółem w strajku uczestniczyło około 5 tysięcy osób, na noc zostawało kilkuset. Akcję solidarnościową ogłoszono także na innych uczelniach. Strajk podjęli studenci Politechniki Gdańskiej, natomiast studenci Akademii Medycznej i Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Pięknych nie zorganizowali protestu na swoich uczelniach. Włączyli się jednak w akcję solidarnościową, pomagając w organizowaniu akcji strajkowej i malowaniu transparentów na Uniwersytecie. Atmosfera strajku była pozytywna. Oprócz wykładów i prelekcji z historii i polityki oraz występów artystycznych codzienne msze święte dla strajkujących studentów odprawiał dominikanin o. Stanisław Tasiemski. Decydujący wpływ na atmosferę strajku wywarła jednak informacja o brutalnej pacyfikacji strajku w Nowej Hucie, dokonanej przez ZOMO. Fakt ten spowodował, że podczas zebrania w największej auli Wydziału Humanistycznego, gdzie zebrało się kilka tysięcy studentów, większość zagłosowała za zawieszeniem strajku. Przeciwnikami takiej decyzji byli działacze związani z Ruchem Społeczeństwa Alternatywnego i Federacją Młodzieży Walczącej. Jednak wobec odpływu osób uczestniczących w proteście 6 maja 1988 r. Komitet Strajkowy podjął decyzję o zawieszeniu akcji strajkowej i przekształcił się w Studencką Grupę Negocjacyjną. Negocjacje studentów z rektorem Jackiewiczem trwały aż po inaugurację następnego roku akademickiego, w efekcie strajku i tych rozmów na UG pojawiły się „stoliki”, przy których można było zbierać podpisy pod petycjami o legalizację „Solidarności” i rozprowadzać „bibułę”. Mimo że działalność ta nadal uznawana była przez władzę za nielegalną, w roku akademickim 1988/1989 studenci „wyszli z podziemia” i jawnie prezentowali swoje przekonania.

Justyna Skowronek

Wprowadzenie do historii NZS w Trójmieście

Tak i wolność społeczeństwa słońcem jest duchowym
Cyprian Kamil Norwid

Powstanie NZS w Trójmieście

1 września 1980 roku na zebraniu ogólnym pracowników Uniwersytetu Gdańskiego, w obecności rektora UG prof. Janusza Sokołowskiego, student Paweł Huelle odczytał apel, inicjujący powstanie Tymczasowego Komitetu Założycielskiego Niezależnego Zrzeszenia Studentów Polskich Uniwersytetu Gdańskiego. Apel zredagowany został 28 sierpnia 1980 roku pod murami Stoczni Gdańskiej. Postulaty dotyczyły utworzenia niezależnej organizacji studenckiej, zaprzestania represji wobec osób o odmiennych poglądach politycznych, odkłamania nauk humanistycznych, wolnego dostępu do zbiorów bibliotecznych oraz zmiany polityki finansowej uczelni. Studenci oklaskami wyrazili aprobatę dla apelu, odrzucając jednocześnie stanowisko Rady Uczelnianej Socjalistycznego Związku Studentów Polskich wobec „ostatnich wydarzeń”. (...) Wkrótce, bo już 10 września 1980 roku, ukazał się pierwszy numer „Reduty”, niezależnego biuletynu studentów UG, a winietę pisma ozdobił przywołany w tytule cytat z poezji Norwida „tak i wolność społeczeństwa słońcem jest duchowym”. W odnowę życia studenckiego aktywnie włączyły się również inne uczelnie Trójmiasta. 12 września na UG powołano Międzyuczelnianą Komisję Koordynacyjno-Porozumiewawczą. Tworzyli ją: Donald Tusk, Paweł Huelle, Bernard Stark z Uniwersytetu Gdańskiego, Andrzej Olaf Wąsowski z Politechniki Gdańskiej, Leszek Włodarczyk, Sylwia Pajek z Akademii Medycznej, Andrzej Biełuński, Maciej Miernecki, Waldemar Budzyński z Wyższej Szkoły Morskiej w Gdyni.

Ogólnopolska aktywność Trójmiasta widoczna była także na forum studenckiej prasy niezależnej.

Redakcja „Reduty” UG organizowała spotkania ze studentami Uniwersytetu Jagiellońskiego, KUL-u, Politechniki Szczecińskiej. Kontaktowano się też z redaktorami oficjalnej prasy; „Głosu Wybrzeża”, studenckiego „Bulaja” i „Dziennika Akademickiego”. W „Reducie” rekomendowano artykuły „Latarni” WSM w Gdyni czy „Vacatu” PG, krakowskiego Akademickiego Ruchu Odnowy PO PROSTU bis i innych.

Wrzesień 1980 r. upłynął młodzieży akademickiej na Pomorzu, podobnie jak w całym kraju, na działalności rejestracyjnej i organizacyjnej. Był to czas nadziei na zmiany, związanej z nurtem rodzącej się „Solidarności”.

Rejestracja NZS

Inauguracja roku akademickiego 1980/81 przyniosła dalszy wzrost aktywności środowiska studenckiego; 3 października zorganizowano strajk popierający rejestrację NSZZ „Solidarność”, a cztery dni później, w stolicy, ustalono ostateczny kształt statutu oraz treść listu otwartego do Ministra Nauki, Techniki i Szkolnictwa Wyższego. Aż 58 TKZ-ów uczelnianych z całej Polski uczestniczyło w spotkaniu w dniach 18-19 października, kiedy przygotowano wniosek o rejestrację związku o nazwie Niezależne Zrzeszenie Studentów i wybrano Ogólnopolski Komitet Założycielski NZS. (...) Ze względu na obowiązujące od 1960 roku rozporządzenie o organizacjach studenckich, wyznaczające wąskie ramy działalności i pozostawiające w kompetencji Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki prawo do rozwiązywania organizacji, przedstawiciele OKZ podjęli decyzję o rejestracji NZS w Sądzie Wojewódzkim, podobnie jak czyniły to związki zawodowe. 20 października wniosek został przyjęty, a OKZ poinformowano, że odpowiedzi należy oczekiwać w ciągu 2 tygodni.

Strajk solidarnościowy AMG

W listopadzie 1980 r., po zerwaniu rozmów pomiędzy Komisją Rządową a NSZZ „Solidarność” Pracowników Służby Zdrowia, studenci Akademii Medycznej w Gdańsku rozpoczęli strajk, solidaryzując się z przedstawicielami Służby Zdrowia z całego kraju, zgromadzonymi w Sali Herbowej Urzędu Wojewódzkiego w Gdańsku. Około 500 studentów zajęło dwa gmachy uczelni przy ul. Grunwaldzkiej. Rektor AMG prof. Zdzisław Brzozowski oświadczył, iż „akcja studentów jest nielegalna, jednak władze uczelni udzielają poparcia strajkującym”. Strajkujących studentów AMG odwiedzili m.in. Lech Wałęsa, Andrzej Gwiazda, Anna Walentynowicz, Bogdan Borusewicz oraz artyści; Andrzej Wajda, Halina Winiarska, Jerzy Kiszki, Adam Hanuszkiewicz, Jerzy Stuhr, Andrzej Zaorski. W niedzielę ksiądz Eugeniusz Dutkiewicz z Duszpasterstwa Akademickiego Pallotynów odprawił mszę, w której uczestniczyło około 1000 osób: pracownicy naukowcy AMG, studenci innych uczelni Trójmiasta, przedstawiciele NSZZ „Solidarność” oraz rodzice strajkujących studentów.

(...) Strajki i akcje solidarnościowe z AMG ogłoszono w Akademii Medycznej w Szczecinie, na UG i PG, w Warszawie i Bydgoszczy /filia AMG/, w krakowskiej Akademii Medycznej.

Strajk okupacyjny studentów AMG zakończył się po podpisaniu porozumienia pomiędzy przedstawicielami służby zdrowia, oświaty i kultury a odpowiednimi komisjami resortowymi.

Formy pracy NZS na uczelniach w Trójmieście

Warunki sprzyjające integracji i szerszej pracy w środowiskach studenckich pojawiły się dopiero po rejestracji NZS w lutym 1981 roku. W rocznicę Marca '68 odbyły się pierwsze legalne uroczystości i manifestacje na uczelniach. Został m.in. powołany Uczelniany Komitet Obrony Więzionych za Przekonania pod egidą NZS, podjęto pertraktacje w sprawie likwidacji przedmiotów politycznych, utworzono koło naukowe historyków badających Grudzień 1970. (...) Kolejny rok akademicki 1981/82 rozpoczął się pod hasłem aktywnego włączenia się środowisk

akademickich do prac nad demokratyczną ustawą o szkolnictwie wyższym. W listopadzie przedstawiciele UG, PG, PWSM, AMG, PWSSP, AWF i WSM opracowali i opublikowali w „BIPS-ie” wspólne stanowisko gdańskiego środowiska akademickiego „S” w sprawie ustawy o szkolnictwie wyższym. W końcu października prawie wszystkie uczelnie w kraju objęły akcje protestacyjne w związku z niedemokratycznym wyborem płk. Michała Hebdy na stanowisko rektora w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Radomiu. W połowie listopada blokowanie ustawy o szkolnictwie wyższym oraz tzw. „konflikt hebdowski” doprowadziły do podjęcia strajku bezterminowego na Uniwersytecie Gdańskim. Po zakończonym 12 grudnia 1981 roku strajku okupacyjnym studenci opuścili uczelnię. Stan wojenny zastał ich w domach.

Delegalizacja NZS

Strajki na wyższych uczelniach Trójmiasta przeciwko wprowadzeniu stanu wojennego zostały rozwiązane po apelu Krajowego Komitetu Strajkowego. Część studentów przeniosła się do zabarykadowanej Stoczni Gdańskiej. Inni, podobnie jak działacze „Solidarności”, zostali aresztowani i internowani. Przed Sądem Marynarki Wojennej w Gdyni do lutego 1982 r. trwał proces pracowników Wyższej Szkoły Morskiej, oskarżonych o zorganizowanie po 13 grudnia 1981 r. strajku okupacyjnego. Zapadły drakońskie wyroki: Ewa Kubasiewicz -10 lat, Jerzy Kowalczyk i Władysław Trzeciński - 9 lat, dziennikarka Wiesława Kwiatkowska - 5 lat. W tym pokazowym procesie sądzeni byli również studenci UG, członkowie NZS. Cezary Godziuk skazany został na 6 lat pozbawienia wolności, Jarosław Skowronek, Sławomir Sadowski, Krzysztof Jankowski - 5 lat, a Marek Czachor (syn Ewy Kubasiewicz) na 3 lata więzienia. Dekret o stanie wojennym zawiesił działalność NZS, delegalizacja nastąpiła przed powrotem młodzieży na uczelnie po wydłużonej przerwie semestralnej. 5 stycznia 1982 roku minister nauki, szkolnictwa wyższego i techniki rozwiązał NZS. Mimo rygorów stanu wojennego 18 stycznia 1982 roku, w rocznicę rejestracji, na uczelniach Trójmiasta studenci zorganizowali „Dzień solidarności z NZS”. W stanie wojennym ukazywał się Serwis Informacyjny Studenckiego Komitetu Solidarności NZS Trójmiasto, pismo WSM „Latarnia”, na PG drukowano pismo uczelniane „Kret”.

Formy niezależnego działania studentów w stanie wojennym

W latach 1982-1985 środowisko zdelegalizowanego NZS wypełniło lukę, angażując się w ruch samorządowy. Wprowadzona na początku stanu wojennego ustawa o szkolnictwie wyższym, pomimo zmian, oparta była na projekcie społecznym wypracowanym w 1981 roku w tzw. umowie łódzkiej i pozwalała samorządom szerzej wpływać na życie uczelni. Wybory do struktur samorządowych w latach 1982-84 miały charakter autentycznych kampanii wyborczych. Na Uniwersytecie, Akademii Medycznej, Politechnice Gdańskiej kandydaci do wydziałowych struktur samorządu prezentowali nieocenzurowane programy wyborcze. (...)

Jednak nowelizacja ustawy o szkolnictwie wyższym z 1985 roku ograniczyła reprezentację samorządu studenckiego we władzach uczelnianych. Samorządy studenckie przeniosły działalność do duszpasterstw akademickich. Środowisko UG skupiło się u oo. dominikanów w kościele św. Mikołaja, zaś środowisko wywodzące się z RMP podjęło próbę stworzenia Związku Akademickiego „Verbum” z programem opartym na społecznej nauce Kościoła. (...) Od początku roku akademickiego 1986/87 reaktywowano na UG, później na innych uczelniach podziemne struktury NZS, a pierwszym wyznaczonym celem „drugiego” NZS było szybkie wydanie periodyku. (...) Pierwszy numer „Impulsu” pisma SKS NZS w Gdańsku ukazał się w lutym 1987 roku. Wiosną wyszły kolejno; „Polibuda” NZS PG, „Eskulap” NZS AMG oraz „Maraton” redagowany przez studentów AWF, regularnie zaczął ukazywać się Biuletyn Informacyjny międzyuczelnianej struktury NZS oraz pismo „Uniwerek”. Podczas trzeciej pielgrzymki Jana Pawła II do Ojczyzny w czerwcu 1987 roku NZS UG i NZS PG wspólnie z Duszpasterstwem Akademickim Trójmiasta

tworzyły służbę porządkową spotkania z młodzieżą na Westerplatte. Zbudowane wówczas struktury stały się podstawą dystrybucji wydawnictw bezdebitowych NZS.

Wychodzenie z podziemia

W 1988 roku z inicjatywy NZS UG na Wydziale Humanistycznym UG ogłoszono trzydniowy strajk solidarnościowy ze Stoczną Gdańską, w którym uczestniczyło kilkuset studentów. W sierpniu, podczas kolejnego strajku, działający już jawnie NZS desygnował do Stoczni Gdańskiej oficjalnych reprezentantów, a w treści postulatów umieszczono żądanie legalizacji NZS oraz rejestracji „Verbum”. W dniach 9-10 września 1988 r. zorganizowano w Gdańsku, w budynku przy kościele św. Bartłomieja, III Krajowy Zjazd NZS. Wyłoniono wówczas jawne władze; 21-osobową Komisję Krajową z 5-osobowym prezydium. Gdańsk reprezentował Andrzej Sosnowski. W listopadzie odbyły się powszechne wybory do władz uczelnianych NZS. 5 grudnia na zaproszenie NZS na Uniwersytecie Gdańskim odbyło się otwarte spotkanie z Lechem Wałęsą, Lechem Kaczyńskim i Jackiem Merkle, którzy dyskutowali na temat „Czy Okrągły Stół jest szansą dla młodego pokolenia Polaków?” Pomimo sporów dotyczących uczestnictwa w porozumieniach „okrągłego stołu” wiosną 1989 roku NZS UG powołał Studencki Klub Myśli Politycznej „Impuls”, którego zadaniem było wspieranie kampanii wyborczej „Solidarności”. W tym samym czasie coraz więcej młodych ludzi uczestniczyło w ulicznych, często radykalnych demonstracjach, ponieważ sytuacja prawna niezależnych organizacji młodzieżowych, mimo rozmów opozycji z władzą, nie uległa zmianie. Miejscem manifestacji politycznych spod znaku NZS, ruchu Wolność i Pokój oraz Federacji Młodzieży Walczącej stał się przede wszystkim plac przy kościele św. Brygidy oraz ulice Starego Miasta w Gdańsku.

Justyna Skowronek

Relacja z otwarcia wystawy na stronie: [Otwarcie wystawy „Młodzież z partią... się rozliczy! Niezależne Zrzeszenie Studentów 1980-1989”](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

